

“Öncelikle Anayasa Mahkemesinin 2023/161 esas, 2024/53 karar sayılı kararını incelemek gerekmektedir. Sayın Anayasa Mahkemesince bir süre önce benzer mahiyetteki talebin reddedildiği görülmüştür. Daha önceki itiraz davasında yerel mahkeme talebinde haklıdır. Ancak maddenin iptali istenen kısmı tüm kamu kurumlarını kapsayacak şekilde hatalı olarak belirtilmiştir. Zira iptal ile amaçlanan yargı mercilerinin talep ettiği evrakların ücretsiz olması gerektiğidir, diğer tüm resmi merciler değildir. Yerel mahkemenin itiraz davasında sorunu açıkça somutlaştırılmaması veya bu maddenin ilgili kısımlarının iptalinin yargılama açısından elzem olduğu yeterince ortaya konulamaması nedeniyle Anayasa Mahkemesininden red kararı verildiği kanaatindeyiz. Her ne kadar daha önce Gebze 6. Asliye Ceza Mahkemesinin açmış olduğu iptal davasına tamamen katılmış olsak da sayın mahkemenizi ikna etmekte yetersiz kaldığı düşüncesindeyim.

Uygulamada işleyiş şu şekildedir; önce mahkemenin incelemesine gerek duyduğu belge için noterliğe müzekkere yazılmakta, bu müzekerede göndereceği belgenin ücretini sormakta, daha sonra bildirilen cevaba göre ücret ilgili bankaya ödenmekte ve sonra dekont eklenmek suretiyle tekrar müzekkere yazılmaktadır.

Bu uygulama, yargılamanın işleyişine aykırıdır. Yargı makamları karşısında noterlerin de diğer kurumlarla eşit konumda olması gerekmektedir. Nasıl ki bankalara, belediyelere, hastane gibi döner sermayeli kamu kuruluşlarına müzekkere yazıldığında müzekkere cevabı için ücret istenmiyorsa aynı durum noterler için de söz konusu olmalıdır.

Vatandaşın hak arama özgürlüğünün noter masrafı gibi yargılama giderleri ile sekteye uğratılması, evrak işleri ile yargılamanın sürüncemede kalması, en temel haklardan olan adil yargılanma hakkının ihlalidir. Bir hak olan adil yargılanma hakkının devletçe oluşturulan yargı sistemleri ile mümkün mertebe ücretsiz olması sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra kırtasiye işlerinin en aza indirilmesi gerekmektedir. Zira hukuk sistemlerinin temel gayesi en az masraf ve külfet ile maddi gerçeğe ulaşmaktır.

Hak arama özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Vatandaş adalete erişimini, yaşadığı toprakların garantörü ve en güçlü meşru gücü olan devlet otoritesinin bu güç tekeline dayanarak kurduğu yargı sistemi ile sağlar. Burada devletin pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğü yerine getirirken kamu otoriteleri en uygun, en hızlı ve en yararlı araçları kullanmak zorundadır. Bu hali ile somut olaya bakacak olursak yargı makamlarınca noterlerden istenen belgelerden ücret istenmesi uygunluk, hızlilik ve yararlılıktan uzaktır.

Mahkemelerce istenen belgelerin ücret karşılığında gönderilmesi, noterlerden rast gele belge ve defter istenmesini azaltarak noterlik hizmetinin aksamasının önüne geçilmiş olacağı fikrini uyandırır da, bu düşünce, yargı hizmeti ifa eden mahkemelerce gereksiz yere evrak isteme saikiyle asla hareket etmeyeceğinin kabulü karşısında yersizdir.

Taraflarca noterlerde yapılan işlemler için ücretler alınmaktadır. Bu açıdan bir itirazımız bulunmamaktadır. Sonrasında taraflarca istenen örnekler için de ücret istenmesi bir nebze de olsa anlaşılabilir bir durumdur. Ancak yapılan işlemlere ilişkin mahkemelerce istenen örnekleri göndermek için yine ücret istenmesi anlaşılabilir bir durum değildir, alınan ücret haksız kazançtır.

Davanın veya dava sürecindeki bir yargısal işlemin başında veya sonunda tarafların harç veya diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkının kullanımını yönünden belirli ölçüde caydırıcı bir etkiye sahip olacağı açıktır. Bu itibarla noterlerce mahkemelere verilecek örneklerden yazı ücreti alınmasını öngören kural mahkemeye erişim hakkını sınırlamaktadır.

Mahkemeye erişim hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması, kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir. Ancak bu kural keyfidir, savcılıktan istenmeyip mahkemeden istenmesi eşitsizdir. Asıl gayemiz yargılamanın bir unsuru olan soruşturma makamlarına tanınan bu hakkın diğer yargı makamlarına tanınmamasına ilişkin uygulamayı ortadan kaldırmaktır. Sadece kişilerin değil kurumların da eşitliğini esas alan anayasanın 10. maddesindeki Eşitlik ilkesi ile sadece Cumhuriyet savcılarının değil yargısal faaliyet icra eden tüm merciilerin istemiş olduğu belgelere ücretsiz cevap verilmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet savcılarının isteyecekleri örnekler için noterlik ücretlerinin alınmayacağı belirtilerek yargılamanın bir kısmındaki giderlerin azaltılması amaçlanmıştır. Diğer resmî mercilerce istenecek örneklerde ise yalnızca yazı ücretinin alınacağı belirtilmiştir. Diğer resmî mercilerce istenecek örneklerden yalnızca yazı ücretinin alınacağı öngörülmek suretiyle noterlik hizmetinin devamı için gerekli olan dengenin bozulmasının önlenerek bu konudaki ücret dengesinin sağlanmasının amaçlanmışsa da yargının kendi içerisinde ayrıma tutulması dengeyi bozmaktadır. Kanun koyucunun takdir yetkisi keyfidir ve bu hâliyle kuralın anayasal açıdan meşru bir amacının olmadığı aşıkardır.

Mahkemelerce noterden istenecek belge örnekleri için ücret ödenmesinin öngörülmesinin noterin emek ve masraflarının karşılanmasına katkıda bulunacağı düşünülse de bu amacın tüm kurumlar için düşünülmesi gerekir. Emniyete yazılan kolluk araştırmaları için araştırma yapan polis memurunun, bankaya yazdığımız hesap ekstreleri için bankacının, konsolosluga yazdığımız tanık talimatları için konsolos memurunun, hastaneden istenen iş kazası tedavi kayıtları için yazdığımız müzekkereye cevap veren tıbbi sekreterin verdiği cevap da emek ve mesai harcandığına gösterilecek sayısız örnekten birkaçıdır. Bu hali ile kural, anılan meşru amaca ulaşılması bakımından elverişli değildir. Bu düşünce ile yaklaşacak olursak bir anonim şirkete yazdığımız müzekkere için verilen cevap için harcanacak kırtasiye gideri nedeniyle cevap vermemesini de haklı görmemiz gerekecektir.

Günümüzde paranın satın alma gücü nazara alındığında ödenecek yazı ücreti dava açmayı imkânsız hâle getirecek veya aşırı derecede zorlaştıracak nitelikte değildir. Ancak miktarı ne olursa olsun bu bir külfettir, gereksizdir, mahkemelerce ücret ödemeyen diğer kurumlardan farklı olarak noterlere tanınan bir imtiyazdır ve de mahkemeye erişim hakkını ihlal etmektedir, yargılamayı uzatmaktadır. Yargılama sonucunda giderlerin haksız tarafa yükletileceği durumu gözetildiğinde miktarı ne olursa olsun bu haksız masrafın yüklenmesi de hakkaniyete uygun değildir.

Noterlerde bulunun örneklerden de yazı ücretinin alınmasının öngörülmesi suretiyle noterin sarf ettiği emek ve mesainin karşılıksız bırakılmadığı düşünülse de noterler dışındaki resmi ve özel kurumların yargı mercilerine ücretsiz cevap verdiği ancak noterlerin ücret mukabilinde cevap verdiği hususları gözetildiğinde yargı karşısında kurumlar arasında makul dengeyi sağlayan kuralın ölçülü olmadığı ve eşitlik ilkesine aykırı sonucuna ulaşılabacaktır.

Yargı mercilerinin kamu hizmeti yürüttüğü hizmet kapsamında noterden talep edilen örnekler karşılığında ödenecek ücretin mali külfete neden olacağı gözetildiğinde yazı ücreti alınmasının öngörülmesinin yargı mercilerin katlanmak zorunda olduğu mali külfetin artması suretiyle kamu hizmetlerinin etkin ve verimli şekilde yerine getirilmesine engel olacaktır.

İlgili yasanın iptali ile yargılamanın hızını etkileyecek, işleyişini sekteye uğratacak bir yasa hükmünün iptali sağlanacak, vatandaşın mahkemeye erişim hakkı, adil yargılanma hakkı, kurum ve kişilerin yasalar ve yargı makamları karşısında eşit olduğu bir kez daha tescillenmiş olacaktır. İdeal olan, olması gereken ve ilerleyen teknoloji karşısında noterlerin ilgili belgelerine yargı makamlarınca UYAP üzerinden ücretsiz erişim sağlanmasıdır. Bu sonraki aşamadır. Ancak şu aşamada bu hükmün, belirttiğimiz gerekçelerle iptali gerekmektedir. İlgili hükme noterliği kalkındırarak derecede ehemmiyet atfetmeye lüzum bulunmamaktadır. Net ve özet olarak şunu söylemek gerekir ki hiçbir müessese sırf ücreti ödenmiyor diye yargı merciilerinin yazmış olduğu müzakerelere olumsuz cevap veremez, vermemelidir, yasalar buna müsaade etmemelidir.

İPTALİ İSTENEN KANUN MADDESİNİN ANAYASA'ya ve AİHS'ye AYKIRILIĞI VE HUKUKİ GEREKÇESİ:

Anayasa'nın 2. maddesi (Cumhuriyetin nitelikleri-Hukuk devleti) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir. (AYM, E.2023/161, K.2024/53, 22/02/2024, § ...) (AYM, E.2017/48, K.2017/129, 26/07/2017, § ...)

Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesi gereği kanunlar kamu yararı amacıyla çıkarılır. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre kamu yararı genel bir ifadeyle bireysel, özel çıkarılardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Kanunun amaç ögesi bakımından Anayasa'ya uygun sayılabilmesi için çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekir. Kanunun kamu yararı dışında bir amaçla yalnız özel çıkarlar için veya yalnızca belirli kişilerin yararına olarak çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliriyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırılık söz konusudur. (AYM, E.2023/161, K.2024/53, 22/02/2024, § ...)

Bu kapsamda yapılan incelemede ücret karşılığı, yargı makamlarınca yazılan müzakerelere cevap verilmesi kamu yararına aykırıdır. Kamu hizmeti ifa eden noterin kendi çıkarlarını esas aldıkları anlaşılacakla kamu yararı bulunmadığı açıktır.

Diğer yandan kanun koyucu, takdir yetkisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken hukuk devleti ilkesinin de bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Söz konusu ilke, kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunmasını gerektirmektedir (AYM, E.2020/95, K.2022/3, 26/1/2022, § 17; E.2019/88, K.2022/159, 13/12/2022, § 28).(AYM, E.2023/161, K.2024/53, 22/02/2024, § ...)

Bu bağlamda yazı ücretinin istenmesi ve bunun bazı yargı makamları için geçerli olması yargı makamları arasında makul dengeyi sağlayan ölçüsüz bir kural olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hukuk devletinin temel unsurlarından biri de belirlilik ilkesidir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup kişinin kanundan belirli bir kesinlik içinde hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır. Kişi ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlayabilir. Hukuki güvenlik ilkesi bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2020/80, K.2021/34, 29/4/2021, § 25; E.2022/9, K.2022/80, 21/6/2022, § 11).

Bu kapsamda yapılan değerlendirmede; yargılama makamlarından alınan ücret karşılığında müzakerelere cevap verilmesi yargı makamlarının kısıtlanarak devlete güven duygusunu sınırladığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca yargı makamlarında olan savcılıklardan ücret alınmayıp mahkemelerden alınması makul dengeyi bozduğundan ölçülülük ilkesine aykırıdır.

Anayasa'nın 5. (Devletin Temel Amaç Ve Görevleri-kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 5. maddesinde "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." denilmektedir. Buna göre kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak devletin temel amaç ve görevlerindedir.

Bu hali ile adalete erişimin önündeki ekonomik engel mahiyetindeki bu sınırlamanın kaldırılması devletin pozitif yükümlülüğüdür.

Anayasa'nın 10. maddesi (Kanun Önünde Eşitlik) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 10. maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir

Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişiler arasında ayırım yapılmasını ve kişilere ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Bu kapsamda yapılan değerlendirmede mahkemelerce tüm kurumlara yazılan müzakerelerde mahkemeler karşısında diğer tüm kurumlar gibi noterlerin de aynı statüde olması, diğer kurumlardan farklı olarak, noterlere ayrıcalık tanınmaması, netice itibariyle yazılan müzakerelere ücretsiz şekilde cevap vermeleri gerekmektedir. Ayrıca yasa koyucunun yargı organları arasında farklılık gözetmesi de eşitlik ilkesine aykırıdır.

Anayasa'nın 13. maddesi (Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, ayrıca Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine uygun olması gerekir.

Kuralla mahkemelerce noterden istenecek belge örnekleri için ücret ödenmesinin öngörülmesinin yargılamayı sekteye uğrattığı ve diğer kurumlar karşısında noterlere ayrıcalık tanıdığı anlaşılacakla kuralın anılan meşru amaca ulaşılması bakımından elverişli olmadığı

açıktır. Ödenecek yazı ücretinin dava açmayı imkânsız hâle getirmemekte ya da aşırı derecede zorlaştırmamaktadır ancak bu ödemenin yukarıda açıklandığı üzere haksız bir ödeme olduğu hususu gözetildiğinde mahkemeye erişim hakkını orantısız bir şekilde ihlal ettiği açıktır.

Anayasa'nın 35. maddesi (Mülkiyet Hakkı) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2018/106, K.2019/80, 16/10/2019, § 14). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

Bu bağlamda mülkiyet hakkı, maddi varlığı bulunan taşınır ve taşınmaz mal varlığını kapsadığı gibi maddi bir varlığı bulunmayan hak ve alacakları da içermektedir. Noterlerden istenen belgelere ilişkin ücret ödenmesi davanın taraflarının mal varlığına dâhil olan maddi varlığa ilişkin olduğu ve mülk teşkil ettiği açıktır. Mahkemece istenen belgeler için ücret ödenmesinin tarafların mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu müdahale, mülkiyeti kısmen de olsa kaybettirmektedir. Anayasa'nın 141. maddesi uyarınca yargılamanın en az giderle yapılması gerektiğini öngörmesine rağmen ücret karşılığı müzekkerelere cevap verilmesi kapsamında alınan ücret mülkiyet hakkının ihlalidir.

Anayasa'nın 36. maddesi (Hak Arama Hürriyeti-adil yargılanma hakkı) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 36. maddesinde "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir./Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz." denilmektedir. Anılan maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birini oluşturmaktadır. Kişinin bir haksızlığa uğradığını iddia edebilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, uğradığı zararı giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2017/178, K.2018/82, 11/7/2018, § 11).

Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

Sözleşme'de açıkça yer almasa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) mahkemeye erişim hakkını adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olarak nitelendirmektedir (Roche/Birleşik Krallık [BD], B. No: 32555/96, 19/10/2005, § 117; Stanev/Bulgaristan [BD], B. No: 36760/06, 17/1/2012, § 229). AİHM, mahkemeye ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıran ya da imkânsız hâle getiren uygulamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini vurgulamaktadır (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36).

Adil yargılanma hakkı, niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da zikredilmiş olması kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisini haiz olduğu alanlarda belli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 55).

Kanun'un 55. maddesinde bu ücretten soruşturma yetkisi bulunan kişiler ile Cumhuriyet savcılarının isteyecekleri örnekler için noterlik ücretlerinin alınmayacağı belirtilerek yargılamanın bir kısmındaki giderlerin azaltılması amaçlanmıştır. Diğer resmî mercilerce istenecek örneklerde ise yalnızca yazı ücretinin alınacağı belirtilmiştir. Bir kısım yargı makamlarından ücret talep edilmesi yargı makamları arasındaki dengeyi bozmakta ve kuralın anayasal açıdan meşru bir amacının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca noterlerce mahkemelere verilecek örneklerden yazı ücreti alınmasını öngören kural mahkemeye erişim hakkını sınırlamaktadır.

AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddenin birinci fıkrasıyla uyumlu olmaz (Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; Edificaciones March Gallego S.A./İspanya, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

AİHM, bu ilkeler uyarınca mahkemelerin dava açılabilmesi için öngörülen yasal yükümlülükleri uygularken hem yargılama adaletinin zayıflamasına yol açacak düzeyde aşırı şekilcilikten hem de kanunlarda öngörülen usule ilişkin gereklilikleri abes hâle getirecek seviyede aşırı esneklikten kaçınması gerektiğini belirtmektedir. AİHM, kuralların belirliliği ve iyi adalet yönetimini sağlama amacına hizmet etme işlevlerini yitirmesi hâlinde ve davaların esasının yetkili mahkeme tarafından karara bağlanmasını önleyecek birtakım bariyerler oluşturma fonksiyonu görmeleri durumunda mahkemeye erişim hakkının zedeleneceğini ifade etmektedir (Eşim/Türkiye, § 21)

Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi yapısal sorunlardan ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri devlete, hukuk sisteminin -yargılama makamlarının davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere- adil yargılanma hakkının güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir. Devlet, yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların ve davaların makul sürede sonuçlandırılması için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, hukuk sisteminin adil yargılanma hakkının temel güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunun bir görünümüdür.

Bu kapsamda Anayasa'nın 36. maddesinde koruma altına alınan makul sürede yargılanma hakkının korunmasının sağlanabilmesi, kamu makamlarının kişilerin bu haklarını ihlal etmelerinin önüne geçilebilmesi için makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddialarına yönelik başvuruda bulunulabilecek etkili hukuk yollarının bulunması gerektiği açıktır. Bu yolun şikâyet konusu yargılamanın veya davanın uzun sürmesi nedeniyle ortaya çıkacak zararları giderecek çözümler sunabilmesi gerekir.

Bu kapsamda yapılan değerlendirmede; müzekkerelere ücret ödenmemesi nedeniyle cevap verilmemesi durumu bir nevi adalete erişim açısından bariyer oluşturmaktadır. Burada uygulanan yöntem ile uygulanan araç arasında makul bir oran da yoktur. Bu organizasyon eksikliğinin kanun koyucu tarafından giderilmesi gerekmektedir. Çünkü bu şekilde bir düzenleme adil yargılanma hakkının bir gereğidir.

Anayasa'nın 40. maddesi (Temel Hak Ve Hürriyetlerin Korunması) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Anayasa'nın 40. maddesinin birinci fıkrasında "Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir." denilmiştir. Anılan hükme göre kişilerin yargı makamları ile idari makamlar önünde haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması anayasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, temel hak ve özgürlüğü ihlal edilen ya da ihlal edildiğini iddia eden kişilerin ilgili yargı veya idari merciler nezdinde şikâyetlerini dile getirmesi hususunda devlete gerekli ve yeterli mekanizmaları oluşturarak uygun koşulları sağlama yükümlülüğü getirmektedir (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 16).

Bu çerçevede Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceleyebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 17).

İtiraz konusu kural vatandaşın hak arama özgürlüğünü sekteye uğratabilecek niteliktedir. Bu itibarla adil yargılanma ve ücret istenmesi nedeniyle mülkiyet hakkından kaynaklanan haklarını yargı mercileri önünde ileri sürebilmesi için uygun şartların sağlanması etkili başvuru hakkının bir gereğidir. Devletin, yargılamanın işleyişine ilişkin pratik metodlar uygulaması gerekmektedir. Bu şekilde dolambaçlı prosedürler devletin yargı teşkilatının sorunsuz ilerlemesini sağlamak için gerekli mekanizmaları kurma yükümlülüğüne aykırıdır.

Anayasa'nın 141. maddesi (Duruşmaların Acık Ve Kararların Gerekçeli Olması-Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması) uyarınca yapılan değerlendirmede;

Yargılamada taraflara belirli usule ilişkin güvenceler sağlayan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de makul sürede yargılanma hakkıdır. Anayasa'nın 141. maddesinde "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir" denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve

davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi, mahkemelerin nicelik ve nitelik bakımından yeterli miktarda insan kaynağı, araç ve gereçlerle donatılması makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir (AYM, E.2013/4, K.2013/35, 28/2/2013). Dolayısıyla yargılamaların makul sürede tamamlanması amacıyla mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulması mümkündür.

Hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün, yargılamaların makul süre içerisinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve bu düzenlemelerde davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de tartışmasızdır. Bu ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemek ise Anayasa'nın 142. maddesi gereğince kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Yargılama sırasında yargılamayı bu neviden uzatacak, vatandaşın maddi varlığında eksilmeye sebep olacak uygulamalar Anayasa'nın 141. maddesine aykırıdır. Yine devletin iyi işleyen bir yargı mekanizması kurması da bu madde kapsamında yükümlülüğüdür.

Bu kapsamda yapılan değerlendirmede; Anayasa'nın Hukuk devleti, Devletin, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırma yükümlülüğüne, Kanun Önünde Eşitlik ilkesine, Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması, Mülkiyet Hakkı, Hak Arama Hürriyeti, Temel Hak Ve Hürriyetlerin Korunması ve Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması maddelerine aykırılık teşkil ettiği anlaşılmakla iptali gerekmektedir.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 43. maddesinin 3. fıkrası uyarınca Mahkemenizce re'sen gözetilecek diğer gerekçeler de göz önünde bulundurularak iptal kararı verilmesi talep olunur.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ: Yukarıda açıklanan gerekçelerle;

1- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 152/1 maddesi uyarınca,

1502 sayılı Noterlik Kanunu'nun;

"Evrak ve defterlerin gizliliği" madde başlığıyla düzenlenen 55. maddesinde 5. fıkrasında yer alan;

"Soruşturma yetkisi bulunan kişilerle Cumhuriyet savcılarının..." ibaresinin,

Anayasanın 2., 5., 10., 13., 35., 36., 40., ve 141. maddelerine aykırı olması nedeniyle re'sen Anayasa Mahkemesine itiraz yoluna başvurulmasına ve hükmün bu ibaresinin İPTALİNİN istenilmesine,

2- 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 40. maddesi uyarınca;

a- Başvuru kararının aslı ile tutanağın ve dava dosyasında yer alan evrakın onaylı birer örneğinin oluşturulacak dizi listesine bağlanılarak bir dosya halinde Anayasa Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

Esas Sayısı : 2025/64
Karar Sayısı : 2025/53

b- Başvuru dosyasının Anayasa Mahkemesine gönderilmesinden itibaren 5 ay BEKLENİLMESİNE, bu süre içinde karar verilmezse davanın yürürlükteki hükümlere göre (Anayasa Mahkemesinin kararı esas hakkında karar kesinleşinceye kadar gelmesi halinde Anayasa Mahkemesi hükmüne uyulması koşuluyla) SONUÇLANDIRILMASINA,

3- Sayın Mahkemenin iptal yönünde tam bir kanaate ulaşmaması ve gerek görmesi halinde 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 43/1. maddesi uyarınca, bilgilendirilmemiz halinde, hazır BULUNULACAĞINA,

4- 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 41/2; "İtiraz yoluna başvuran mahkemede itiraz konusu kuralın uygulanacağı başka dava dosyalarının bulunması hâlinde, yapılmış olan itiraz başvurusu bu dosyalar için de bekletici mesele sayılır." maddesi uyarınca mahkememizde birçok davanın bekletici mesele yapılacağı, bu minvalde tüm dosyalardaki yargılamaların uzayacağı anlaşılmalı hak kayıpların mahal vermemek adına sayın Anayasa Mahkemesince uygun görülmesi halinde itirazların İVEDİ OLARAK değerlendirilmesinin istenilmesine,

5- Kararın bir nüshasının bilgi amaçlı olarak taraflara tebliğine,"